УДК 314.15:316.7(477)"364"
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.3.42

Чугаєвський Віталій Григорович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології
Українського державного університет імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0009-0009-4727-2613

Нікіфоров Роман Анатолійович,
аспірант 4-го року навчання
соціально-гуманітарного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0009-0001-8882-640X

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ЧИННИК ДЕМОГРАФІЧНИХ І КУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджено вплив сучасних міграційних процесів на демографічні та культурні трансформації українського суспільства в умовах повномасштабної війни. Обґрунтовано, що масштабне вимушене переміщення населення стало не лише гуманітарним наслідком збройної агресії, а й одним з визначальних чинників структурних змін численності, вікового та статевого складу населення, територіального розселення, стану людського капіталу та соціокультурної організації українського суспільства. Проаналізовано взаємозв'язок зовнішньої міграції, внутрішнього переміщення, демографічного старіння, зниження народжуваності та скорочення трудового потенціалу. Окрему увагу приділено культурному виміру міграції, зокрема збереженню української національної ідентичності за кордоном, ролі українських громад у країнах перебування, мовній та культурній адаптації, а також формуванню нових транснаціональних соціокультурних зв'язків. Визначено основні напрями державної політики щодо мінімізації негативних демографічних наслідків міграції, підтримки культурної ідентичності українців за кордоном та створення умов для добровільного повернення громадян. Обґрунтовано необхідність переходу від переважно кризового реагування на міграційні процеси до комплексної політики демографічної та соціокультурної стійкості України.

Ключові слова: міграція, вимушена міграція, демографічні трансформації, культурна трансформація, демографічна стійкість, людський капітал, українські біженці, внутрішньо переміщені особи, національна ідентичність, міграційна політика.

Chuhaievskyi Vitalii,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Sociology
Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0009-4727-2613

Nikiforov Roman,
Fourth-year Postgraduate Student at the
Faculty of Social Sciences and Humanities
Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0001-8882-640X

© Чугаєвський В. Г., Нікіфоров Р. А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

MIGRATION PROCESSES AS A FACTOR IN UKRAINE'S DEMOGRAPHIC AND CULTURAL TRANSFORMATIONS AMIDST WARTIME CHALLENGES

The article examines the impact of contemporary migration processes on the demographic and cultural transformations of Ukrainian society amidst the full-scale war. It establishes that the large-scale forced displacement of the population has become not only a humanitarian consequence of armed aggression but also a decisive factor driving structural changes in population size, age and gender composition, territorial distribution, the state of human capital, and the sociocultural organization of Ukrainian society. The interrelationship between external migration, internal displacement, demographic aging, declining birth rates, and the contraction of labor potential is analyzed. Particular attention is paid to the cultural dimension of migration, specifically the preservation of Ukrainian national identity abroad, the role of Ukrainian communities in host countries, linguistic and cultural adaptation, and the formation of new transnational sociocultural ties. The key directions of state policy regarding the minimization of the negative demographic consequences of migration, the support of the cultural identity of Ukrainians abroad, and the creation of conditions for the voluntary return of citizens have been defined. The necessity of shifting from a predominantly crisis-oriented response to migration processes toward a comprehensive policy of demographic and sociocultural resilience for Ukraine has been substantiated.

Key words: migration, forced migration, demographic transformations, cultural transformation, demographic resilience, human capital, Ukrainian refugees, internally displaced persons, national identity, migration policy.

Постановка проблеми. Повномасштабна воєнна агресія Російської Федерації проти України зумовила комплексні трансформації суспільно-політичного, демографічного та міграційного характеру, істотно вплинувши на процеси відтворення населення, його територіального розміщення та мобільності. Масштабне вимушене переміщення населення, як внутрішнє, так і зовнішнє, стало одним з ключових соціально-демографічних наслідків війни та спричинило суттєві зміни у структурі населення України, його вікових, статевих і територіальних характеристиках. Водночас тривале перебування значної частини громадян за межами держави актуалізувало проблеми збереження людського капіталу, забезпечення соціальної інтеграції, підтримання зв'язків з державою походження та формування передумов для добровільного й безпечного повернення населення.

Зазначені процеси відбуваються на тлі євроінтеграційного курсу України та набуття нею статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу, що зумовлює необхідність поступового зближення національної міграційної політики з відповідними правовими нормами, інституційними механізмами та практиками ЄС. У цьому контексті міграційна політика України потребує не лише оперативного реагування на наслідки воєнного переміщення населення, а й системного переосмислення її стратегічних пріоритетів з урахуванням довгострокових демографічних, економічних, соціальних та безпекових викликів.

Особливої актуальності набуває формування цілісного державного механізму регулювання міграційних процесів, здатного забезпечити баланс між захистом прав і свобод громадян, збереженням та відновленням людського потенціалу держави, регулюванням зовнішньої та внутрішньої міграції, інтеграцією переміщених осіб і створенням сприятливих умов для повернення українських громадян. Відповідно, виникає потреба поглибленого наукового дослідження сучасних трансформацій міграційної політики України, визначення її концептуальних засад і пріоритетних напрямів розвитку, а також обґрунтування ефективних механізмів її адаптації та гармонізації з правом і практикою Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міграційних процесів, які впливають на демографічні і культурні трансформації України в умовах воєнних викликів в Україні, представлена широким спектром наукових досліджень у галузях демографії, соціології, економіки, державного управління, культурології та права. Проблематика міграції вже тривалий час перебуває у центрі уваги науковців. Значний внесок у становлення та розвиток міграційного права зробили українські дослідники, зокрема В. Євтух, Л. Черній, В. Шаповал, О. Дзюба, О. Левіщенко. Питання подолання міграційної, демографічної та культурологічної кризи також активно досліджуються представниками наукової спільноти, зокрема фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень та Інституту економічних досліджень.

Водночас, попри значну кількість наукових праць, присвячених міграційним процесам, окремі аспекти міграції, такі як чинник демографічних і культурних трансформацій України в умовах війни, залишаються недостатньо дослідженими. Це зумовлює необхідність подальшого комплексного вивчення чинників впливу на соціально-економічний, демографічний та культурологічний стан держави.

Мета статті полягає у комплексному науковому дослідженні сучасної міграційної політики України в умовах воєнної агресії та євроінтеграційних трансформацій, визначенні основних викликів і проблем, зумовлених масштабним вимушеним переміщенням населення, а також обґрунтуванні пріоритетних напрямів удосконалення державного регулювання міграційних процесів відповідно до правових норм, принципів і практик Європейського Союзу.

Методи дослідження. У статті використано загальнонаукові методи аналізу, теоретичного синтезу та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Сучасні міграційні процеси в Україні доцільно розглядати не лише як безпосередній наслідок воєнної агресії, але й як комплексний структурний виклик, що матиме довгострокові наслідки для демографічного розвитку, соціально-економічної стабільності, відновлення людського капіталу та європейської інтеграції держави. Це зумовлює необхідність вироблення науково обґрунтованих підходів до вдосконалення міграційної політики України та формування ефективної моделі її узгодження з європейськими стандартами і практиками. Сучасний етап дослідження характеризується посиленням уваги до наслідків повномасштабної війни. Міжнародні організації – UNHCR, UNFPA, IOM, OECD та інші – систематично аналізують масштаби переміщення українців, соціально-демографічні характеристики біженців, культурну адаптацію, їхні наміри щодо повернення, соціальну інтеграцію в країнах перебування та вплив переміщення на людський капітал України.

Велике значення для осмислення сучасної ситуації має схвалена Кабінетом Міністрів України у 2024 році Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року (Кабінет Міністрів України/Стратегія, 2024). Документ визначає масштабну зовнішню міграцію, низьку народжуваність, передчасну смертність, внутрішнє переміщення та скорочення населення як ключові демографічні виклики. Серед стратегічних цілей визначено, зокрема, створення умов для міграційного приросту населення, зменшення відтоку громадян за кордон та формування умов для добровільного повернення українців.

Водночас культурний вимір міграції залишається менш системно дослідженим порівняно з демографічними та економічними аспектами. У сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема збереження української культурної ідентичності в умовах тривалого перебування значної частини населення за кордоном. Рада Європи у своїх документах також наголошує на тому, що війна супроводжується загрозами для української культурної ідентичності, спадщини, мови та історичної пам'яті.

Війна істотно змінила характер міграційних процесів в Україні. Якщо до 2022 року значна частина зовнішньої міграції була пов'язана з трудовою мобільністю, освітніми міграціями та пошуком кращих економічних можливостей, то після початку повномасштабного вторгнення домінуючою формою стала вимушена міграція.

Сьогодні війна в Україні продовжує завдавати тяжких страждань цивільному населенню, спричиняючи переміщення людей та посилюючи вразливість у сферах захисту, забезпечення житлом та економічного становища. Масштаб переміщення населення є безпрецедентним для сучасної України. За даними UNHCR, станом на кінець 2025 року близько 5,9 млн українців залишалися біженцями за межами держави, а приблизно 3,7 млн осіб були внутрішньо переміщеними. У 2025 році кількість жертв серед цивільного населення була на 31% вищою, ніж у 2024 році. Цілеспрямовані атаки на енергетичну інфраструктуру призвели до масштабних відключень електроенергії, що суттєво зруйнувало системи опалення та водопостачання під час однієї з найхолодніших зим останніх років. Психологічний вплив конфлікту залишається значним: близько 60% домогосподарств повідомляли про проблеми з психічним здоров'ям. При цьому майже половина біженців та внутрішньо переміщених осіб декларували намір або надію повернутися в Україну в майбутньому. Водночас ключовими умовами повернення називалися безпека, доступ до

житла та наявність необхідних послуг (Ukraine: Situation overview, *2025*).

Найбільше постраждали люди похилого віку, особи з інвалідністю або хронічними захворюваннями та самотні особи, які здійснюють догляд, тоді як населення, що проживає поблизу лінії фронту, та особи, які підлягають евакуації, стикалися з підвищеними ризиками.

Міграційна криза в Україні спричинила значні економічні зміни, впливаючи на ринок праці, державні фінанси та інвестиційну активність. Відтік кваліфікованих кадрів призводить до дефіциту робочої сили, що уповільнює економічне зростання. Скорочення внутрішнього попиту та зменшення податкових надходжень створюють додатковий тиск на бюджет. Водночас грошові перекази від мігрантів підтримують фінансову стабільність, хоча не завжди сприяють довгостроковому розвитку. І саме це пов'язано з важливою особливістю, а саме гендерно-віковим характером вимушеної міграції. Значну частину українців, які перебувають за кордоном, становлять жінки та діти. За даними UNHCR, жінки та діти разом становили близько 76% українських біженців, а частка дітей серед біженців у Європі становила близько 31%. Станом на кінець червня 2026 року в Європі було зареєстровано 5 159 480 біженців з України, за межами Європи – 527 420 (UNHCR/Ukraine refugee situation, 2026).

Така значна кількість мігрантів з України посилила нерівномірний економічний розвиток окремих регіонів. У зв'язку з цим масштабуються соціальні, економічні, культурні та соціальні диспропорції, що призводить до зміни і демографічної картини регіонів зокрема та України загалом (Черній, 2025, с. 143).

Така структура міграції має довгострокові демографічні наслідки. Виїзд значної кількості жінок репродуктивного віку з території України потенційно впливає на рівень народжуваності. Крім того, перебування дітей та молоді за межами української держави створює ризики тривалої зміни їхніх освітніх, професійних, соціальних та культурних траєкторій.

Особливої уваги потребує проблема демографічного старіння. Молодші вікові групи є мобільнішими, тому їхня частка серед мігрантів є значною. Водночас в Україні залишається непропорційно більшою частка старших вікових груп. У результаті міграція може посилювати процес старіння населення та збільшувати навантаження на системи соціального забезпечення, охорони здоров'я та соціальних послуг.

Дефіцит кваліфікованих фахівців у таких стратегічно важливих сферах, як охорона здоров'я, інформаційні технології, освіта та промислове виробництво, поглиблює дисбаланси на ринку праці, що у довгостроковій перспективі може негативно позначатися на рівні продуктивності економіки та створювати додаткові перешкоди для відновлення й подальшого розвитку держави. Водночас динаміка численності міграційних потоків безпосередньо залежить від безпекової, соціально-економічної та політичної ситуації в Україні, внаслідок чого їхні масштаби та структура постійно змінюються. Така мінливість міграційних процесів, своєю чергою, зумовлює нестабільність пропозиції робочої сили та трансформацію потреб і вимог національного ринку праці.

Важливо, що українські громадяни, які перебувають за межами держави, становлять вагомий трудовий та інтелектуальний потенціал для економік країн тимчасового перебування. Водночас тривале проживання за кордоном, поступова адаптація до місцевого соціального, освітнього та професійного середовища й формування стійких соціальних зв'язків можуть підвищувати ймовірність тривалого або постійного проживання частини українців за межами держави. Особливі демографічні ризики пов'язані з громадянами працездатного віку, а також з дітьми та молоддю, які здобувають освіту за кордоном і поступово інтегруються в освітні та соціокультурні системи країн перебування. За прогнозними оцінками Міністерства економіки України, після завершення воєнних дій потенційне повернення українських громадян може відбуватися поступово. Зокрема, упродовж першого року після завершення війни очікувалося повернення близько 3 млн осіб, які перебувають за кордоном, а протягом другого року – ще приблизно 1,5 млн. За такого сценарію загальна частка громадян, які повернуться в Україну після вимушеного виїзду, може становити близько 75% від загальної кількості осіб, які залишили державу внаслідок війни.

Реалізація такого прогнозу значною мірою залежатиме від безпекової ситуації, темпів економічного відновлення, стану ринку праці,

доступності житла, якості соціальної інфраструктури та ефективності державної політики щодо реінтеграції громадян, які повертаються з-за кордону (Дзюба, 2025, с. 109).

Скорочення численності економічно активного населення формує додаткові ризики для забезпечення сталого економічного зростання України та створює передумови для посилення соціально-економічного навантаження, що може негативно позначатися на рівні добробуту населення (Горбань, 2023). Міграційні процеси необхідно розглядати у взаємозв'язку з природним відтворенням населення. Війна сформувала середовище високої невизначеності, що безпосередньо впливає на репродуктивні рішення населення. Відчутним наслідком є формування окремої групи молодих людей, які відкладають питання створення родини та народження дітей через безпекову ситуацію, невизначеність у майбутньому, тяжке економічне становище, проблеми з житлом тощо. У разі тривалого перебування за кордоном такі рішення можуть бути реалізовані вже в країнах проживання, що потенційно посилює ризик неповернення частини населення. Всі ці чинники також впливають на культурний аспект української держав (Черній, 2023, с. 93).

Масове перебування українців за кордоном сприяє також формуванню нових форм культурної взаємодії та поширенню української культури в європейському просторі. Українські громади в країнах перебування створюють суботні та недільні школи, культурні центри, мистецькі об'єднання, громадські організації, проводять культурні заходи, підтримують українську мову та традиції. Таким чином, вимушена міграція парадоксальним чином може не лише послаблювати безпосередній культурний зв'язок населення з територією України, а й сприяти міжнародній видимості української культури. Водночас тривале перебування дітей та молоді в іншомовному та іншокультурному середовищі створює ризик поступової культурної асиміляції. Особливої уваги потребують питання збереження української мови, історичної пам'яті, культурних традицій та усвідомлення приналежності до українського суспільства. Військова агресія проти України чітко вказала на те, що передусім знищується українська культура, стирається українська ідентичність, здійснюється русифікація окупованих територій. Така руйнівна й примусова політика ворога стирання культури вимагає вжиття комплексних заходів у сферах культури, освіти, керування культурною спадщиною, ЗМІ тощо. На міжнародному рівні необхідні дієвіші превентивні механізми захисту як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини. Є свідчення про те, що чимало російських окупантів вивозять із Криму культурні цінності. Так, з 2014 по 2020 рік було зафіксовано переміщення до Росії понад 1 000 артефактів з кримських музеїв. Більше 500 000 музейних експонатів з Криму було внесено до каталогів російських музеїв. Крім того, понад 12 000 пам'яток історії та культури Криму було включено до Державного реєстру об'єктів культурної спадщини Росії (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 2024). Отже, особливої уваги потребують питання збереження української мови, історичної пам'яті, культурних традицій та усвідомлення приналежності до українського суспільства. У цьому контексті політика збереження культурної спадщини України щодо громадян, які перебувають за кордоном, має ґрунтуватися не на протиставленні інтеграції та збереження ідентичності, а на їх поєднанні. Інтеграція українців у суспільства країн перебування не повинна означати втрату української культурної ідентичності. Мігранти приносять із собою не лише той людський капітал, який генерується в їхніх суспільствах, але і його моральні коди. У цьому контексті українські мігранти можуть виступати не лише об'єктами державної політики, а й активними суб'єктами культурної дипломатії. Через діяльність українських громад формується позитивна міжнародна репрезентація України, поширюється інформація про українську історію та культуру, формуються міжкультурні зв'язки.

Одним з ключових завдань державної політики є створення умов для добровільного повернення громадян України. Державна політика має враховувати різні групи мігрантів. Для одних повернення може бути короткостроковою перспективою, для інших – довгостроковою, а частина громадян здатна вибрати постійне проживання за межами України. Отже, перспективною є модель циркуляції людського капіталу, яка передбачає збереження сталих зв'язків між Україною та її громадянами за кордоном незалежно від місця їхнього фактичного проживання.

З огляду на взаємозалежність міграційних, демографічних і культурних процесів доцільним є формування комплексної політики демографічної та соціокультурної стійкості. Міграція повинна розглядатися не лише через призму контролю переміщень населення, але й як складова частина довгострокової демографічної стратегії. Державна політика має забезпечувати формування системи стимулів для добровільного повернення українців. Економічна стабільність та державна підтримка, працевлаштування, програми доступного житла та соціальний захист можуть стати мотивами для повернення українських мігрантів. Окремий напрям державної політики повинен формуватися на активній підтримці української культурної ідентичності за кордоном. Держава має розширювати співпрацю з українськими громадами, підтримувати українськомовну освіту, культурні центри, мистецькі ініціативи та програми збереження історичної пам'яті. Покращити демографічну ситуацію здатна посилена підтримка молодих родин та сімей з дітьми. Необхідно забезпечити можливість дистанційного або змішаного зв'язку з українською системою освіти, підтримувати вивчення української мови, історії та культури, а також створювати механізми освітньої мобільності між Україною та країнами Європи.

Висновки. Сучасні міграційні процеси в Україні є комплексним явищем. В умовах повномасштабної війни міграція стала одним з ключових чинників демографічної, соціальної та культурної трансформації української держави. Масштабна міграція спричинила скорочення численності населення, зміну його вікової та статевої структури, посилення демографічної кризи, скорочення трудового потенціалу.

Водночас сучасні міграційні процеси не лише характеризуються демографічними та соціально-економічними наслідками, а й мають виразний соціокультурний вимір. Тривале перебування значної частини українського населення за межами держави сприяє поширенню української культури в європейському та глобальному соціокультурному просторі, активізації діяльності українських громад за кордоном, а також формуванню нових транснаціональних мереж і форм суспільної взаємодії. Українці, інтегруючись у соціальне та культурне середовище країн перебування, водночас здійснюють репрезентацію власної національної культури, мови, традицій та історичної пам'яті.

Водночас тривала соціальна адаптація та інтеграція в іншомовне й іншокультурне середовище може супроводжуватися поступовим послабленням зв'язків з культурою країни походження та створювати передумови для часткової або повної асиміляції. Особливої уваги в цьому контексті потребують діти та молодь, для яких тривале навчання, соціалізація та професійне становлення за межами України можуть істотно впливати на мовну поведінку, культурну самоідентифікацію та характер подальших зв'язків з державою походження.

За таких обставин стратегічні пріоритети державної міграційної політики не можуть зводитися виключно до забезпечення фізичного повернення громадян на територію України. Не менш важливим завданням є формування інституційно спроможної системи тривалих взаємозв'язків з громадянами України незалежно від країни їх фактичного проживання. Такий підхід передбачає створення механізмів залучення українців за кордоном до економічного, наукового, освітнього, культурного та громадського життя держави.

Відповідно, міграційна політика України має формуватися як складова частина комплексної державної політики та реалізовуватися у взаємозв'язку з демографічною, соціальною, економічною, освітньою та культурною політикою. Її стратегічною основою мають виступати принципи людиноцентричності, добровільності міграційного вибору, гарантування прав і свобод громадян, підтримки сімей, збереження та розвитку людського капіталу, а також забезпечення безперервності національно-культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

Горбань С., Біленко О., Трубнік Т. (2023). Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*, 49. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26.

Дзюба О., Левіщенко О., Томченко Б. (2025). Вплив міграційної кризи на економіку України. *Економіка та суспільство*, 72, 107–113. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-36.

Кабінет Міністрів України. (2024). Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року (Розпорядження № 922-р). Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text.

Черній Л. (2023). Українські вимушені мігранти у країнах ЄС: виклики та можливості. *Гуманітарний корпус УДУ ім. М. Драгоманова*, 50, 92–94.

Черній Л., Ященко Н. (2025). Економічні наслідки міграційної кризи в Україні. *Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномена соціального: зб. матеріалів VI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 27 березня 2025 року)* / Т. Кучера, Є. Козлов (упоряд.), 142–145. КНЕУ. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/46662/179523.pdf.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2024). Countering the erasure of cultural identity in war and peace (Report Doc. 16003). URL: https://pace.coe.int/en/files/33579/html.

UNHCR. (2026). Ukraine refugee situation. Operational Data Portal.

UNHCR. (2026). Ukraine: Situation overview 2025 (UNHCR Global Report 2025). United Nations High Commissioner for Refugees. URL: https://www.unhcr.org/sites/default/files/2026-06/global-report-2025-situation-overview-ukraine.pdf.

References:

Horban, S., Bilenko, O., & Trubnik, T. (2023). Vplyv mihratsiinykh protsesiv na ekonomiku Ukrainy [The impact of migration processes on the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 49. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26 [in Ukrainian].

Dziuba, O., Levishchenko, O., & Tomchenko, B. (2025). Vplyv mihratsiinoi kryzy na ekonomiku Ukrainy [The impact of the migration crisis on the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 72, 107–113. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-36 [in Ukrainian].

Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Pro skhvalennia Stratehii demohrafichnoho rozvytku Ukrainy na period do 2040 roku* [*On approval of the Strategy for Demographic Development of Ukraine for the period up to 2040*] (Order No. 922-r). Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text [in Ukrainian].

Chernii, L. (2023). Ukrainski vymusheni mihranty u krainakh YeS: vyklyky ta mozhlyvosti [Ukrainian forced migrants in EU countries: Challenges and opportunities]. *Humanitarnyi korpus UDU im. M. Drahomanova*, 50, 92–94 [in Ukrainian].

Chernii, L., & Yashchenko, N. (2025). Ekonomichni naslidky mihratsiinoi kryzy v Ukraini [Economic consequences of the migration crisis in Ukraine]. In T. Kuchera & Ye. Kozlov (Eds.), *Mizhdystsyplinarnyi dyskurs u doslidzhenni fenomenu sotsialnoho: zb. materialiv VI mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (m. Kyiv, 27 bereznia 2025 roku)* [*Interdisciplinary discourse in the study of the phenomenon of the social: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference (Kyiv, March 27, 2025)*] (pp. 142–145). KNEU. Retrieved from: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/46662/179523.pdf [in Ukrainian].

Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2024). *Countering the erasure of cultural identity in war and peace* (Report Doc. 16003). Retrieved from: https://pace.coe.int/en/files/33579/html/

UNHCR. (2026). *Ukraine refugee situation*. Operational Data Portal.

UNHCR. (2026). *Ukraine: Situation overview 2025* (UNHCR Global Report 2025). United Nations High Commissioner for Refugees. Retrieved from: https://www.unhcr.org/sites/default/files/2026-06/global-report-2025-situation-overview-ukraine.pdf.

Дата першого надходження статті до видання: 08.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.10.2026